

Sygn. akt II Ca 25/13

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Jelenia Góra, dnia 28 lutego 2013 r.

Sąd Okręgowy w Jeleniej Górze Wydział II Cywilny Odwoławczy w następującym składzie:

PrzewodniczącySSO Wojciech Damaszkowski

SędziowieSSO Jadwiga Jakubowska, SSO Anna Mikuliszyn

ProtokolantAgnieszka Lesicka

po rozpoznaniu w dniu 21 lutego 2013 r. w Jeleniej Górze

na rozprawie

sprawy z powództwa W. G., D. P., K. P.

przeciwko J. G. (1)

o uzgodnienie treści księgi wieczystej z rzeczywistym stanem prawnym

na skutek apelacji pozwanej

od wyroku Sądu Rejonowego w Kamiennej Górze

z dnia 19 października 2012 r., sygn. akt I C 358/12

I. apelację oddala;

II. zasądza od J. G. (1) na rzecz W. G. kwotę 1.217 zł z tytułu zwrotu kosztów zastępstwa prawnego w instancji odwoławczej.

Sygn. akt II Ca 25/13

UZASADNIENIE

Sąd Rejonowy w Kamiennej Górze uwzględniając powództwo W. G., K. P. i D. P. skierowane przeciwko J. G. (1) zaskarżonym wyrokiem ustalił treść księgi wieczystej nr (...) prowadzonej przez Wydział V Ksiąg Wieczystych Sądu Rejonowego w Kamiennej Górze dla nieruchomości położonej w K. przy ul. (...), zgodnie z rzeczywistym stanem prawnym w ten sposób, że w dziale II tej księgi w miejsce dotychczasowych wpisów współwłaścicieli J. G. (1) w 5/8 części, W. G. w 1/8 części, K. P. w 1/8 części i D. P. w 1/8 części nakazał wpisać J. G. (1) 7/16 części, W. G. 3/16 części, K. P. – 3/16 części, D. P. 3/16 części.

Wobec cofnięcia powództwa przez K. P. sąd umorzył postępowanie w tym zakresie nie obciążając jej obowiązkiem zwrotu kosztów procesu na rzecz pozwanej oraz zasądził od J. G. (1) na rzecz powodów W. G. i D. P. kwoty po 333,33 zł tytułem zwrotu kosztów procesu.

Podstawę tego rozstrzygnięcia stanowiły następujące ustalenia faktyczne.

J. G. (2) i C. G. z domu M. w 1947 roku zawarli ślub kościelny. Po przyjeździe na tereny Ziem Odzyskanych J. G. (2) otrzymał w dniu 1 marca 1956 r. akt nadania gospodarstwa rolnego położonego w K. o powierzchni 7,15 ha

obejmującego grunty rolne wraz z budynkiem mieszkalnym, stajnią, szopą i stodołą. W dniu 5 marca 1957 r. C. M. i J. G. (2) zawarli w Urzędzie Stanu Cywilnego w K. związek małżeński. Natomiast 22 lutego 1965 roku wydane zostało orzeczenie o wykonaniu aktu nadania na rzecz J. G. (2) gospodarstwa rolnego o powierzchni 7,03 ha położonego w K..

J. G. (2) zmarł 14 listopada 1992 roku. Postanowieniem Sądu Rejonowego w Kamiennej Górze z dnia 31 marca 1994 roku, zmienionym następnie postanowieniem Sądu Okręgowego w Jeleniej Górze stwierdzono, że wchodzący w skład spadku po J. G. (2) udział w 1/2 części we współwłasności gospodarstwa rolnego położonego w K. przy ulicy (...), składającego się z działek o numerach: (...) o powierzchni 5,5592 ha, dla którego Sąd Rejonowy V Wydział Ksiąg Wieczystych prowadzi księgę wieczystą nr (...) na podstawie ustawy nabyli: żona C. G., syn J. G. (2) i córka J. S., po 1/3 części każde z nich.

Z kolei w 1995 roku zmarł J. G. (2), syn C. G. i J. G. (2). Postanowieniem z 4 kwietnia 1996 r. wydanym w sprawie I Ns 21/96 Sąd Rejonowy w Kamiennej Górze stwierdził, że wchodzący w skład spadku po J. G. (2) udział w 1/3 części w gospodarstwie rolnym położonym w K. o powierzchni 5 ha 55 a 92 m², składającym się z działek o numerach: (...), dla którego Sąd ten prowadził księgę wieczystą nr (...) odziedziczyli z mocy ustawy: matka C. G. w 1/2 części i siostra J. S. w 1/2 części. Ustalił dalej Sąd Rejonowy, że w 2007 i w 2009 roku dokonywano darowizn i sprzedaży części gospodarstwa rolnego. Podstawę ujawnienia współwłaścicieli w księdze wieczystej przedmiotowej nieruchomości stanowiło postanowienie z 4 kwietnia 1996 roku na podstawie którego wpisano, że właścicielami nieruchomości byli C. G. w 1/2 części i J. S. (później J. G. (1)) w 1/2 części.

C. G. zmarła w dniu 25 grudnia 2009 roku. Postanowieniem z 26 listopada 2010 roku wydanym w sprawie I Ns 236/10 Sąd Rejonowy w Kamiennej Górze stwierdził, że wchodzący w skład spadku po zmarłej udział w gospodarstwie rolnym położonym w K. o powierzchni 1,0320 ha, składającym się z działki nr (...), dla którego prowadzona jest księga wieczysta o numerze Kw (...) odziedziczyli z mocy ustawy: syn W. G. w 1/4 części, córka K. P. w 1/4 części, córka D. P. w 1/4 części oraz córka J. G. (1) w 1/4 części. Aktualnie w księdze wieczystej (...), prowadzonej dla przedmiotowego gospodarstwa rolnego, w dziale II jako współwłaściciele nieruchomości ujawnieni są J. G. (1) w 5/8 części, W. G. w 1/8 części, K. P. w 1/8 części i D. P. w 1/8 części.

W tak ustalonym stanie faktycznym opartym przede wszystkim na niekwestionowanych przez strony dokumentach ocenił Sąd Rejonowy powództwo za uzasadnione. Dostrzegł, że ostatnio widniejące w księdze wieczystej wpisy zostały dokonane na podstawie orzeczenia o stwierdzeniu nabycia spadku po J. G. (2) wydanym w sprawie I Ns 21/96, synu J. G. (2), który otrzymał akt nadania gospodarstwa rolnego. Przypuszczalnie sąd wieczystoksięgowy omyłkowo dokonał wpisu w księdze wieczystej nr (...) spadkobierców po J. G. (2) (synu) nie odróżniając go od J. G. (2) męża C. G.. Uznał sąd, że w postanowieniu o stwierdzeniu nabycia spadku po J. G. (2) zmarłym 14 listopada 1992 roku prawidłowo ustalono, że przedmiotem spadku po J. G. (2) było nie całe gospodarstwo rolne, ale udział w 1/2 części. Treść postanowienia sądu w sposób jasny nie wskazywała, że chodzi tu o udział wynikający z faktu, że przedmiotowe gospodarstwo rolne było przedmiotem wspólności majątkowej małżeńskiej J. G. (2) i C. G., ale w uzasadnieniu wprost wskazano, że określenie przedmiotu dziedziczenia po J. G. (2) (ojcu) w 1/2 części wynikało z tego, że prawomocne orzeczenie o wykonaniu aktu nadania pochodziło z 1 sierpnia 1963 r. a więc z okresu, gdy J. G. (2) i C. G. byli już małżeństwem. Zdaniem Sądu I instancji powyższe ustalenia miały decydujące znaczenie dla rozstrzygnięcia sporu, bowiem treść postanowienia o stwierdzeniu nabycia spadku, także w zakresie ustalenia, że wchodzące w skład spadku gospodarstwo rolne stanowiło przedmiot majątkowej wspólności małżeńskiej jest wiążące i nie może być podważane w postępowaniu o uzgodnienie treści księgi wieczystej z rzeczywistym stanem prawnym. To w wyniku pomyłki przy wpisie w księdze wieczystej polegającej na przyjęciu, że sprawa I Ns 21/96 dotyczyła spadkobrania po J. G. (2) (ojcu), a nie jak miało to miejsce w rzeczywistości, że obejmowała spadek po J. G. (2) (synu) doprowadziła do tego, że udział C. G. w przedmiotowej księdze wieczystej był zanizony, bowiem zamiast 3/4 części dla C. G. i 1/4 dla J. S. (G.) ujawniono udziały po 1/2 części dla każdej z nich.

Analizując zagadnienia związane ze stwierdzeniem nabycia spadku po J. G. (2) zmarłym w 1992 roku, wskazał sąd, że stosownie do treści przepisu art. 31 dekretu z 6 września 1946 r. o ustroju rolnym i osadnictwie na obszarze Ziemi Odzyskanych prawomocne orzeczenie o wykonaniu aktu nadania przenosiło własność gospodarstwa rolnego na

podmiot, któremu to gospodarstwo zostało nadane. Zatem fakt, że w momencie wydania tego orzeczenia J. G. (2) i C. G. byli małżeństwem, decydował, iż przekazane gospodarstwo rolne stanowiło ich majątek wspólny. Orzecznictwo Sądu Najwyższego jednolicie bowiem przyjmowało, że gospodarstwo rolne wchodziło w skład majątku wspólnego małżonków, mimo nadania go na rzecz jednego z nich, jeżeli akt nadania wydany został w trakcie małżeństwa. Natomiast w przypadku wydania aktu nadania przed zawarciem małżeństwa a orzeczenia o wykonaniu aktu nadania w trakcie małżeństwa to decydujące znaczenie miał moment orzeczenia o wykonaniu aktu nadania, albowiem z tą chwilą następowało przeniesienie własności nieruchomości stosownie do powołanego przepisu art. 31 dekretu. Co prawda art. 12 § 2 dekretu z 25 września 1945 roku Prawo małżeńskie przewidywał, że jedynie małżeństwo zawarte przed urzędnikiem stanu miało skutki prawne w obliczu państwa, ale luka pozostawiona przez ustawodawcę w regulacji prawnej w zakresie konwalidacji małżeństw zawartych w postaci wyznaniowej w okresie 1946-1997, przy okazji wprowadzenia do polskiego prawa tzw. małżeństwa konkordatowego przemawiała za tym, by nie dyskryminować skarżącej z powodu zawarcia przez nią małżeństwa w formie wyznaniowej. Wyjaśnił dalej sąd, że po śmierci J. G. (2) ojca wpisy w dziale II księgi wieczystej powinny nastąpić na rzecz : C. G. w 4/6 części w tym 1/2 jako udział wynikający z małżeńskiej wspólności majątkowej oraz 1/3 części z 1/2 w wyniku dziedziczenia mężu , J. G. (2) syna w 1/6 części (1/3 z 1/2) i J. G. (1) (S.) w 1/6 części (1/3 z 1/2). Następnie po śmierci J. G. (2) syna udział w gospodarstwie rolnym odziedziczyli jego matka C. G. w 1/2 części i J. G. (1) (S.) w 1/2 części. Mylnie przy tym sąd spadku wskazał, że w skład spadku wchodzi gospodarstwo rolne stanowiące 1/3 udziału zmarłego w całości tego gospodarstwa, gdyż faktycznie udział J. G. (2) w gospodarstwie wynosił 1/6. Natomiast sąd wieczystoksięgowy nie brał pod uwagę zapisu o „1/3 udziału zmarłego w całości gospodarstwa”, gdyż odpis księgi wieczystej z tego czasu wskazywał na współwłaścicieli w osobach C. G. i J. G. (1) po 1/2 części. Z takiego zapisu można wnioskować, że treść postanowienia z 31 marca 1994 roku nie była w ogóle ujawniona w księdze wieczystej Kw (...), oraz, że postanowienie o stwierdzeniu nabycia spadku po J. G. (2) (synu) zostało omyłkowo potraktowane, jako stwierdzenie nabycia spadku po J. G. (2) (ojcu). Zatem wpisy w dziale II księgi wieczystej po śmierci J. G. (2) (syna) nastąpić powinny na rzecz C. G. w 9/12 części (4/6 czyli 8/12 wynikające ze wspólności małżeńskiej majątkowej oraz z tytułu dziedziczenia po J. G. (2) mężu i 1/12 odziedziczona po J. G. (2) - synu) oraz J. G. (1) w 3/12 części (1/6 czyli 2/12 w wyniku dziedziczenia po J. G. (2) - ojcu i 1/12 -odziedziczone po J. G. (2) - bracie). To zaś skutkowało, że po śmierci C. G. i odziedziczeniu po niej gospodarstwa rolnego przez jej dzieci, tj. W. G., K. P., D. P. i J. G. (1) po 1/4 części, treść księgi wieczystej powinna wyglądać następująco: J. G. (1) - 7/16 (1/4 czyli 4/16 w wyniku dziedziczenia po J. G. (2) - ojcu i J. G. (2) - bracie oraz 3/16 dziedziczone po C. G.), W. G. - 3/16 (1/4 z 3/4 po C. G.), K. P. - 3/16, D. P. - 3/16. W tym stanie rzeczy Sąd Rejonowy dokonał ustalenia treści księgi wieczystej z rzeczywistym stanem prawnym i nakazał w księdze wieczystej nr (...) dokonać stosownych wpisów jak w punkcie I wyroku. Ponieważ K. P. cofnęła pozew przed wyznaczeniem rozprawy, to w zakresie jej powództwa postępowanie podlegało umorzeniu, cofnięcie to nie miało jednak wpływu na zakres orzeczenia dotyczącego odpowiedniego ustalenia treści księgi wieczystej a miało wpływ na orzeczenie o kosztach procesu. Natomiast Sąd Rejonowy zasądził od pozwanej zwrot kosztów procesu na rzecz powodów W. G. i D. P., stosownie do treści przepisu art. 98 k.p.c.

W apelacji pozwana J. G. (1) zaskarżyła powyższy wyrok w całości zarzucając mu naruszenie przepisów prawa materialnego, tj. art. 2 i art. 10 dekretu o ochronie i uregulowaniu własności osadniczych gospodarstw chłopskich na obszarze Ziem Odzyskanych z dnia 6 września 1951 r. poprzez ich niezastosowanie i przyjęcie, że J. G. (2) (ojciec) nabył własność gospodarstwa rolnego objętego księgą wieczystą o numerze (...) na podstawie art. 31 dekretu z dnia 22 lutego 1946 r. o ustroju rolnym i osadnictwie na obszarze Ziem Odzyskanych na podstawie orzeczenia o wykonaniu aktu nadania z dnia 22 lutego 1965 r. w sytuacji gdy nabycie własności nastąpiło z mocy prawa na podstawie art. 2 i art. 10 dekretu o ochronie i uregulowaniu własności osadniczych gospodarstw chłopskich na obszarze Ziem Odzyskanych z dnia 6 września 1951 r. z dniem 7 września 1951 r. co stwierdzono aktem nadania z dnia 1 marca 1956r. a w związku z tym, że J. G. (2) zawarł związek małżeński z C. G. we właściwym urzędzie stanu cywilnego dopiero 5 marca 1957 r., to sporna nieruchomość wchodząca w skład przedmiotowego gospodarstwa jak i samo gospodarstwo stanowiło jego majątek odrębny.

Na tej podstawie skarżąca wniosła o zmianę wyroku poprzez oddalenie powództwa i zasądzenie od powodów na rzecz pozwanej kosztów procesu za obie instancje.

Pełnomocnik powoda w odpowiedzi na apelację wniosł o jej oddalenie i zasądzenie od pozwanej kosztów zastępstwa prawnego w instancji odwoławczej (k.84).

Na rozprawie apelacyjnej Sąd Okręgowy przeprowadził dowód (art. 381 k.p.c.) z zeznań powoda W. G., co do którego wniosek o przesłuchanie złożony został już przed Sądem Rejonowym (k.46). Z treści niekwestionowanych zeznań tego powoda wynika, że C. G. i J. G. (2) do K. przeprowadzili się w 1954 r., a od 1955 r. zaczęli uprawiać nadane gospodarstwo rolne (k.83 i 84).

Sąd Okręgowy zważył, co następuje:

Apelacja nie zasługiwała na uwzględnienie.

Sąd Rejonowy w oparciu o przeprowadzone dowody z dokumentów, w postaci orzeczeń o stwierdzeniu nabycia spadku, odpisów z ksiąg wieczystych oraz aktu nadania i orzeczenia o wykonaniu aktu nadania poczynił w sprawie prawidłowe ustalenia faktyczne aprobowane przez Sąd Okręgowy (art. 382 k.p.c.). Ustalenia te nie były kwestionowane w apelacji. Istota problemu sprowadzała się natomiast do zagadnienia, z jaką datą nastąpiło nabycie prawa własności gospodarstwa rolnego nadanego J. G. (2) ur. (...) aktem nadania z dnia 1 marca 1956 r.

Wskazany wyżej akt nadania wydany został w oparciu o przepisy dekretu z dnia 6 września 1946 r. o ustroju rolnym i osadnictwie na obszarze Ziemi Odzyskanych i byłego Wolnego Miasta Gdańska (dalej: dekret z 6 września 1946 r.).

Jak wynika z art. 25 ust. 1 tego dekretu wyznaczenie nabywcy gospodarstwa następowało w drodze orzeczenia właściwej władzy zwanego aktem nadania. Osoba, która otrzymała akt nadania gospodarstwa miała prawo do objęcia tego gospodarstwa w posiadanie celem korzystania i pobierania z niego bezpłatnie pożytków. Prawa wynikające z aktu nadania gospodarstwa miały charakter osobisty, były niezbywalne i nie dziedziczne (art. 26 i 27 dekretu z dnia 6 września 1946 r.).

Treść powyższych przepisów jednoznacznie zatem wskazywała, że otrzymanie aktu nie skutkowało przeniesieniem własności gospodarstwa rolnego, a jedynie uprawnieniem do jego posiadania z obowiązkiem prowadzenia go osobiście lub przez członków rodziny żyjących z tą osobą we wspólnocie gospodarczej.

Przepis art. 31 ust. 1 dekretu z dnia 6 września 1946 r. wskazywał wprost, że przeniesienie prawa własności nadanego gospodarstwa na nabywcę następuje w drodze orzeczenia o wykonaniu aktu nadania.

Niewątpliwie orzeczenie o wykonaniu aktu nadania przedmiotowego gospodarstwa rolnego wydane zostało w dniu 22 lutego 1965 r. gdy J. G. (2) i C. G. pozostawali już w związku małżeńskim w świetle przepisu art. 1 ustawy z dnia 27 czerwca 1950 r. Kodeks rodzinny (zawarli małżeństwo przed urzędnikiem stanu cywilnego w dniu 5 marca 1957 r.). Stosownie zatem do przepisu art. 21 § 1 tej ustawy przedmioty majątkowe, nabyte przez któregokolwiek z małżonków w czasie trwania małżeństwa i stanowiące jego dorobek były wspólnym majątkiem obojga małżonków w ramach wspólności ustawowej. Jak wyjaśnił Sąd Najwyższy w uchwale z dnia 10 października 1956 r. III Co 26/56/OSNC K 1957/3/85) działka gruntu nadana jednemu z małżonków w wykonaniu reformy rolnej w czasie trwania małżeństwa, poza wyjątkami określonymi w art. 21 § 2 kodeksu rodzinnego (spadek, zapis, darowizna, przedmioty do wykonywania zawodu) stanowiła majątek dorobkowy.

Treść wyżej przedstawionych przepisów dekretu z dnia 6 września 1946 r. i ustawy z dnia 27 czerwca 1950 r. Kodeks rodzinny prowadzi do wniosku, że gospodarstwo rolne weszło w skład wspólności ustawowej J. G. (2) i C. G..

Skarżący zgłaszał jednak zarzut, że J. G. (2) nabył prawo własności gospodarstwa rolnego przed zawarciem małżeństwa na podstawie przepisów dekretu z dnia 6 września 1951 r. o ochronie i uregulowaniu własności osadniczych gospodarstw chłopskich na obszarze Ziemi Odzyskanych (dalej: dekret z 6 września 1951 r.) Niewątpliwie przepisy tego dekretu dotyczyły gospodarstw rolnych nabytych w trybie osadnictwa rolnego na obszarze Ziemi Odzyskanych.

Zgodnie z przepisem art. 2 ust. 1 tego dekretu osoby, które posiadały i prowadziły gospodarstwo rolne, a do dnia wejścia w życie tego dekretu (7 września 1951 r.) nie nabyły ich własności, stały się z mocy prawa ich właścicielami.

Przepis powyższy uwłaszczał zatem posiadaczy gospodarstw rolnych, nadanych w trybie osadnictwa rolnego, którzy gospodarstwa powyższe prowadzili w dacie 7 września 1951 r., a dotychczas nie uzyskali prawa ich własności. J. G. (2) w dacie 7 września 1951 r. nie był posiadaczem gospodarstwa rolnego w K.i w związku z tym przepis art. 2 dekretu z dnia 6 września 1951 r. nie znajduje w sprawie zastosoowania (zob. wyrok SN z 12.03.1963r. III CR 20/63 OSNPG 1963/12/73 i wyrok NSA z 05.02.1998 r. II SA1534/97)

Co prawda przepis art. 10 powyższego dekretu wskazywał, że w sprawach osadnictwa rolnego nie unormowanych przepisem niniejszego dekretu, stosuje się przepisy dekretu z dnia 6 września 1946 r. z tym, że osoba, która do dnia wejścia w życie niniejszego dekretu otrzyma akt nadania, staje się właścicielem tego gospodarstwa na zasadach niniejszego dekretu. Przepis powyższy dotyczył jednak osób, które w dniu 7 września 1951 r. posiadały i prowadziły gospodarstwo rolne na terenie Ziem Odzyskanych nie dysponując aktem nadania, zaś akt ten otrzymały po dniu 7 września 1951 r.

Jak już wspomniano J. G. (2) i C. G. objęli w posiadanie gospodarstwo rolne w 1955 r., a zatem zasady nabycia prawa własności wynikające z dekretu z dnia 6 września 1951 r. ich nie dotyczą.

Gdyby nawet jednak przyjąć, jak to wskazuje skarżąca, że w sprawie należy stosować art. 2 ust. 1 dekretu z dnia 6 września 1951 r., to należy zwrócić uwagę, iż posiadaczami spornego gospodarstwa rolnego od 1955 lub 1956 r. byli zarówno J. G. (2) jak i C. G. a zatem oboje oni w udziałach po 1/2 części powinni stać się z mocy prawa współwłaścicielami tego gospodarstwa. Wydawane w takim wypadku na podstawie art. 5 dekretu z dnia 6 września 1951 r. akty nadania miały charakter tylko deklaratoryjny (zob. wyrok SN z 12.03.1963 r. III CR 20/63).

W niniejszej sprawie, w ocenie Sądu Okręgowego, nabycie prawa własności gospodarstwa rolnego nastąpiło dopiero z dniem wydania orzeczenia o wykonaniu aktu nadania na podstawie art. 31 dekretu z dnia 6 września 1946 r., a wówczas J. G. (2) i C. G. pozostawali małżeństwem. Upoważniało to zatem Sąd Rejonowy na podstawie art. 10 ustawy z dnia 6 lipca 1982 roku o księgach wieczystych i hipotece do uzgodnienia treści księgi wieczystej z rzeczywistym stanem prawnym.

Z powyższych względów apelacja, jako nieuzasadniona, na podstawie art. 385 k.p.c., podlegała oddaleniu.

Na podstawie art. 98 § 1 k.p.c. w zw. z art. 391 § 1 k.p.c. i § 6 pkt 5 w zw. z § 12 ust. 1 pkt 1 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych zasądzono od pozwanej na rzecz W. G. kwotę 1.217 zł z tytułu zwrotu kosztów zastępstwa prawnego w instancji odwoławczej.